

---

mag. art. ANĐELKO KOVAČEVIĆ □ Arheološki muzej Osijek, Osijek

---

Što je zapravo konzervatorsko-restauratorska dokumentacija, na čemu se ona temelji, odnosno što se sve može ili ne može zasnivati na njoj? Drugim riječima, koja je njezina stvarna uloga, a koju joj ulogu pridajemo na osnovi vlastitih preferencija ili logike koja ne mora biti netočna, ali nije ni potpuno točna? To je temeljno pitanje ne samo ovog priloga jer se ono postavlja pred svakog konzervatora-restauratora u njegovu svakodnevnom radu. I tada, kada konzervator-restaurator ostane „licem u lice“ s kulturnim dobrom, otvara se portal za šire promišljanje od onoga što ga nude trenutačne okolnosti u kojima se nalazi sama struka. Dakle, nužna je valjana prosudba na osnovi činjenica koje nadilaze pojedinačna mišljenja – uključivo i moje – jer je, kulturna baština na prvome mjestu. U ovom se radu neću posebno osvrnuti na povijest ni razvoj konzervatorsko-restauratorske dokumentacije jer to nije temom, nego ću se usredotočiti na recentne pojavnosti i tvrdnje koje svakako zaslužuju našu pozornost. Pa počnimo.

Konzervatorsko-restauratorska dokumentacija vrlo je bitnom sastavnicom ne samo konzervatorsko-restauratorskog rada na pojedinim kulturnim dobrima, nego ona u konačnici postaje njihovim integralnim dijelom (Vokić, 2007: 242). Budući da konzervatorsko-restauratorska dokumentacija sadržava relevantne bilješke o svim provedenim istraživanjima, intervencijama i ostalim pripadajućim informacijama (Vokić, 2007: 242), ona je u tom smislu neiscrpno vrelo ne samo kolegama nego i budućim naraštajima konzervatorâ-restauratorâ. To nikako ne smijemo previdjeti jer je kontinuitet nezanemariv, dapače on je uvjet kako bismo mogli pratiti stanje svakoga pojedinog kulturnog dobra po radi njegova očuvanja.

U relevantnoj su literaturi točno definirani ciljevi konzervatorsko-restauratorske dokumentacije, kao i njezin sadržaj (Vokić, 2007: 258-264), a oni su sljedeći: osiguravanje metodološkog pristupa konzervatorsko-restauratorskim radovima i utvrđivanje intencija i vrijednosti sadržanih u kulturnoj baštini radi što točnijeg određivanja prijedloga konzervatorsko-restauratorskih radova (Vokić, 2007: 258), pružanje informacija kolegama, bilježenje vrijednih informacija, pomoć u vrednovanju i uporabi kulturne baštine te u izbjegavanju svih možebitnih nesporazuma (Vokić, 2007: 258-259). Jednako tako, opisan je i obuhvat konzervatorsko-restauratorske dokumentacije koji podrazumijeva inventarizacijske podatke, istražnu dokumentaciju, izradu prijedloga radova, dokumentiranje svih provedenih radova, upute za (o)čuvanje kulturnih dobara te fotozapise svih faza radova (Vokić, 2007: 259). Dakle, sve je lijepo razrađeno i na prvi pogled nema nikakvih nesporazuma.

No problem nastaje onda kada dokumentaciji pripisujemo ono što ona u svom temeljnom smislu nije. Naime, govoreći o konzerviranju, u AIC-ovim *Definicijama terminologije* jasno piše da se sve konzervatorske aktivnosti – koje obuhvaćaju i dokumentiranje – zasnivaju na proučavanju i educiranosti (Vokić, 2007: 235). Osim toga, u navedenom je djelu konzervator definiran kao profesionalac koji se svojim zanimanjem bavi na osnovi specijalizirane naobrazbe, znanja, educiranosti i iskustva (Vokić, 2007: 235). Glede teorijske i praktične naobrazbe konzervatora-restauratora, istaknuto je da bi ona trebala biti na razini sveučilišta ili sukladno tomu (Vokić, 2007: 240). Dakle, da bi se održali standardi struke, stručna bi naobrazba konzervatora-restauratora trebala biti najmanje na razini sveučilišnog magisterija, što je podrobno razrađeno u *Smjernicama struke ECCO-a* (Vokić, 2007: 248).

Iz svega navedenog razvidno je da je specijalizirana naobrazba prioritet i o tome se uopće ne bi trebalo raspravljati u smislu navođenja te objektivne činjenice, a pritom ne zanemarujući osobno znanje ni radno iskustvo koji se zrcale u konzervatorsko-restauratorskoj dokumentaciji. No sama dokumentacija ne može biti (jedinim) temeljem znanstvenosti konzervatorsko-restauratorske struke jer već imenica *znanstvenost* podrazumijeva mnogo više od relevantnih zapisa koji mogu biti samo resursom vrijednih informacija, ali ne i temeljem znanstvenosti struke, kako neki, unatoč svemu, tvrde¹. Ta je paradigma, a uzimajući u obzir činjenice navedene u prethodnom odlomku, neodrživa. I na to želim upozoriti.

Prava se znanstvenost konzervatorsko-restauratorske struke zasniva na postojanju specijaliziranih sveučilišnih studija² s pripadajućim znanstvenim osobljem koji mogu podržati jedan takav hvalevrijedan projekt. Dakle, bez osnivanja dovoljnog broja visokoškolskih ustanova i ulaganja u znanstveno osoblje koje će obrazovati stručnjake za određena područja, mi ne možemo govoriti ni o kakvoj znanosti ni o znanstvenom pristupu, pogotovo ako sve ostane na dokumentaciji. Sama polazišna teza ili pomisao da se znanstvenost bilo koje struke može izvaninstitucionalno graditi na dokumentiranju provedenih postupaka i zapažanja unutar pojedinih ustanova, meni je apsurdna. Riječ je, zapravo, o neodrživoj hipotezi, odnosno o pokušaju svojevrsnog opravdavanja iz kojega se zrcali neka druga problematika, a u koju sada neću ulaziti jer ni ona nije temom ovog uratka. Ne umanjujući vrijednost ni značenje konzervatorsko-restauratorske dokumentacije, koja je vrijednim resursom znanja, educiranosti i iskustva konzervatora-

¹ Podatci poznati autoru.

² Kao što je, primjerice, studij restauracije i konzervacije na Odjelu za restauraciju i konzervaciju Sveučilišta u Dubrovniku.

restauratora, i ne opovrgavajući ni činjenicu da ta ista znanja mogu pridonijeti i pridonose unapređenju struke – pa i u znanstvenom smislu – želim istaknuti da se znanstvenost odnosno znanstvena metodologija struke ipak ne može graditi na dokumentaciji koja ima svoja jasna ograničenja i okvire koji su unaprijed definirani (Vokić, 2007: 258-264), iako pojedini stručnjaci imaju sasvim oprečno stajalište (D.V., 2017., os. kom., 29. lipnja).

Meni je jasna intencija onih stručnjaka koji tvrde suprotno, i ja se s njima mogu složiti ili ne, ali to nije poanta. Poanta je u tome što sam ovim prilogom želio upozoriti na objektivne činjenice koje nitko od nas ne može opovrgnuti ni previdjeti, a to je, prije svega, obrazovni sustav koji ima svoju funkciju i ulogu u društvu i koji ne možemo zaobići ako želimo unaprijediti svoju struku, dok je konzervatorsko-restauratorska dokumentacija, kao što sam već napomenuo, vrijednim resursom koji ima svoju ulogu, svrhu, ciljeve i obuhvat. Dakle, nova paradigma znanstvenosti konzervatorsko-restauratorske struke koja se zasniva ili bi se zasnivala na konzervatorsko-restauratorskoj dokumentaciji neznanstvena je, pa sukladno tome, i neodrživa. Jer, kada bismo prihvatili novu paradigmu znanstvenosti konzervatorsko-restauratorske struke, mogli bismo zaključiti kako je konzervatorsko-restauratorska struka samodostatna kroz fenomen dokumentacije. A je li naša struka zaista samodostatna i ima li nova paradigma znanstvenosti konzervatorsko-restauratorske struke uporište u stvarnosti, ostavljam čitateljima na promišljanje.

Primljeno: 25. lipnja 2025.

LITERATURA

1. Vokić, Denis. *Smjernice konzervatorsko-restauratorskog rada*. Hrvatsko restauratorsko društvo – Udruga Gradine i godine, Dubrovnik – Zagreb, 2007.

CONSERVATION-RESTORATION DOCUMENTATION – A NEW PARADIGM OF THE “SCIENTIFICNESS” OF THE PROFESSION?

The paper draws attention to the appearance of the new paradigm of the scientific nature of the conservation-restoration discipline, which is held here to be unsustainable even at the purely lexical, not to mention the real, level. From the dictionary sense, the noun scientificness derives from the noun science and belongs to science, and so the scientificness of any discipline, including restoration-conservation, is founded on the pertaining science and its disciplines, institutions and courses at which future practitioners are trained.

To repeat, for the profession to keep up its standards, the theoretical and practical training of conservators-restorers should be at the level of tertiary education (Vokić, 2007; 240.).

This undercuts the claim that the scientificness of the conservation-restoration profession can be better defined by relying on its pertaining documentation (D.V., 2017, pers. comm., June 29) and by developing the profession's scientific methodology in such a way.